

CDE

Centrum
pro dopravu
a energetiku

Z krize k odolnosti

**Klimatická opatření pro
spravedlivou budoucnost Česka**

www.cde-org.cz

Z krize k odolnosti: Klimatická opatření pro spravedlivou budoucnost Česka

Tato publikace navazuje na konferenci [Plán pro bezpečné a udržitelné Česko](#) pořádanou Centrem pro dopravu a energetiku (CDE) společně s Asociací pro mezinárodní otázky (AMO) v červnu 2025, která se věnovala souvislostem dekarbonizace a bezpečnosti, a také šířeji klimatické změny a společenské odolnosti.

Studie [CAN Europe z roku 2024](#), na které jsme se jako CDE podíleli, jasně ukázala, že **rychlejší dekarbonizace může mít pro českou společnost a ekonomiku celou řadu ekonomických a sociálních přínosů, daleko přesahujících dopad pouhého snižování emisí**. Zároveň čelíme novým geopolitickým výzvám a řadě mezi sebou propojených krizí, od pokračujících světových konfliktů přes otázky konkurenceschopnosti Evropy až po šíření dezinformací, na které je potřeba souběžně hledat odpověď. Odsouvání klimatických opatření na úkor jiných témat ale není řešením. Změna klimatu akceleruje a je úzce provázaná s otázkou energetické (ne)závislosti, bezpečnosti i kvality života napříč sociálními skupinami.

Cílem této publikace je načrtnout cesty, kterými může klimatická politika v Česku přispět k řešení strukturálních problémů společnosti. Příspěvky se věnují existujícím a perspektivním nástrojům klimatické politiky, které mohou účinně odpovědět na souběh probíhajících krizí. Autorstvo se v nich zaměřuje na příklady klimatických opatření, která mohou kromě snižování emisí pomáhat s podporou zranitelných domácností, snižováním energetické chudoby a šířeji s posilováním odolnosti české společnosti vůči krizím.

01 |

**Nová zelená
úsporám a
omezování
energetické
chudoby**

Nová zelená úsporám pomohla omezit energetickou chudobu. Co s ní bude dál?

Karel Polanecký

Český program na podporu energetických renovací budov pomohl omezit energetickou chudobu. Klíčovou roli přitom sehrál podprogram zaměřený na bytové domy obsahující bonusy pro nízkopříjmové domácnosti. Princip zpoplatnění znečištění a následného využití financí na podporu úspor by rozhodně měl být zachován. Stejně tak podpora domácností, které si investici do energetické renovace nemohou dovolit.

Energetická chudoba se v posledních letech v České republice stala významným sociálním problémem. Již před energetickou krizí způsobenou ruským vpádem na Ukrajinu bylo v energetické chudobě přibližně 900 000 občanů žijících v 500 000 domácnostech. Se zdražením elektřiny a zemního plynu se problém prohloubil – v roce 2023 trpělo energetickou chudobou 1 330 000 občanů České republiky, tedy 13 % celkové populace. Současná situace na energetických trzích, kdy ceny plynu v důsledku americko-izraelského útoku na Írán skokově narostly o desítky procent, ukazuje nutnost strategického řešení problému energetické chudoby, které bude odolné proti cenovým výkyvům.

Podle výše uvedených publikací se v energetické chudobě nachází domácnost s příjmem do 5. příjmového decilu, která přiznává dluhy na účtech za energie nebo na jejich pokrytí vydává více než 20 % čistého měsíčního příjmu. Nejohroženějšími skupinami jsou samoživitelky, nízkopříjmové rodiny s dětmi a osamělí penzisté a penzistky. Aktuálně se v energetické chudobě nachází 38 % domácností samoživitelek, 39 % domácností nízkopříjmových rodin s dětmi (tedy rodin pobírajících přídatky na děti) a 34 % domácností osamělých starobních důchodců a důchodkyň (především vdov a vdovců).

Z pohledu majetkově právních vztahů má největší podíl na energetické chudobě nájemní bydlení – 40 % lidí, kteří jsou v energetické chudobě, žije v pronajímaném bytě. Druhou nejpočetnější kategorií zasažených energetickou chudobou tvoří chudší domácnosti ve vlastních rodinných domech, na které připadá 37 % lidí v energetické chudobě. Ve vlastních rodinných domech ovšem celkově bydlí podstatně více lidí než v nájemním bydlení. Zatímco každý čtvrtý člověk bydlící v pronajímaném bytě je v energetické chudobě, v případě lidí ve vlastním rodinném domě je to zhruba každý desátý.

Data Českého statistického úřadu ukazují na provázanost problémů energetické a příjmové chudoby. Omezení výdajů za energii může snížit počet lidí v příjmové chudobě (měřené pomocí reziduálního příjmu, který domácnosti zbyde po pokrytí výdajů na bydlení). Na druhou stranu domácnosti s výrazně nízkými příjmy budou zasaženy energetickou chudobou i v případě průměrných výdajů za energii.

Vytápění má ze všech segmentů spotřeby jednoznačně největší podíl na platbách za energii a domácnosti v domech a bytech s vysokou energetickou náročností platí vyšší účty, než by platily ve srovnatelně velkých bytech v kvalitně zatepleném domě. Pouze 7 % domácností zasažených energetickou chudobou bydlí v domě se zateplenými stěnami a střechou.

Role programu Nová zelená úsporám při omezování energetické chudoby

Z uvedených důvodů je snižování energetické náročnosti budov nepochybně klíčovým nástrojem pro omezování energetické chudoby. Podmínkou je ovšem zacílení podpůrných programů na domy, v nichž žijí domácnosti ohrožené energetickou chudobou – tedy bytové domy využívané k nájemnímu bydlení a rodinné domy obývané osamělými seniory nebo nízkopříjmovými rodinami.

České podpůrné programy Zelená úsporám a Nová zelená úsporám byly od svého vzniku v roce 2009 nastaveny tak, aby motivovaly vlastníky nemovitostí k investicím do energetických renovací. Byly zacíleny na majitele domů, kteří byli schopni zaplatit významnou část nákladů na renovaci z vlastních prostředků. Tento přístup je efektivní z pohledu celkového snížení spotřeby energie za vynaložené dotační peníze. Pro nízkopříjmové domácnosti ovšem podpora řadu let nebyla dostupná.

Z pohledu části nízkopříjmových domácností došlo k posunu díky zavedení bonusů v rámci podprogramu Nová zelená úsporám – Bytové domy. Na bonus mají nárok majitelé bytů, kterými jsou starobní důchodci a domácnosti s nárokem na příspěvek na bydlení nebo přídavky na děti. Bonus obdrží společenství vlastníků jednotek na každou domácnost, která splňuje kritéria, a následně jej promítne do snížení příspěvku do fondu oprav. Zavedení bonusů nepochybně pomohlo také domácnostem v energetické chudobě.

Ministerstvo životního prostředí v roce 2025 uvedlo, že programy Zelená úsporám a Nová zelená úsporám za dobu své existence podpořily 600 000 tisíc domácností, zatepleno bylo 153 000 rodinných a 10 000 bytových domů.

Projekty byly podpořeny částkou 110 miliard korun. Podle informací Státního fondu životního prostředí, který programy administruje, bylo v letech 2023 až 2025 schváleno 7 700 žádostí v podprogramu Nová zelená úsporám bytové domy, když 60 % žádostí podala společenství vlastníků jednotek a bytová družstva. K akceleraci jejich zájmu významně přispěly zmíněné bonusy pro nízkopříjmové domácnosti.

Stojí za připomenutí, že programy Zelená úsporám a Nová zelená úsporám jsou od svého vzniku financovány pomocí výnosů z prodeje emisních povolenek (v první fázi díky flexibilním mechanismům Kjótského protokolu, následně z výnosů aukcí povolenek v rámci systému EU ETS včetně Modernizačního fondu).

Energetická chudoba majitelů rodinných domů

Funkční schéma použité v bytových domech, kde byly renovace financovány pomocí dotací, bonusů prostředků domácností s vyššími příjmy, nelze využít pro omezení energetické chudoby v rodinných domech. Ta se do značné míry týká domácností, které v minulých letech do svých nemovitostí významně neinvestovaly, mimo jiné proto, že nedosáhnou na úvěry, jejichž splácení je pro ně obtížně představitelné. Náklady na celkovou rekonstrukci jsou v tomto případě při přepočtu na jednu domácnost výrazně vyšší, než u bytových domů.

Zejména starší rodinné domy, u kterých je před samotným energetickým opatřením třeba vyřešit problémy se statikou, vlhkostí zdiva nebo nevyhovující střechou, projdou komplexní renovací patrně až ve chvíli, kdy majitel bude mít možnost do projektu sám investovat (v řadě případů až po změně majitele).

Základní pomoc pro nízkopříjmové majitele rodinných domů přinášel podprogram Nová zelená úsporám Light ve své původní podobě, jejímž cílem bylo podpořit částečná opatření typu výměny oken výhodnou dotací. Ten ovšem fungoval pouze krátkodobě jako reakce na energetickou krizi z roku 2022.

Význam systému ETS2 pro strategii boje s energetickou chudobou

Podle záměru, na kterém pracovalo Ministerstvo životního prostředí v minulých letech, měly být projekty pro omezování energetické chudoby financovány prostřednictvím Sociálně-klimatického fondu, který je navázán na zpoplatnění emisí z individuálního vytápění a automobilové dopravy (systém EU ETS2). Návrh sociálně-klimatického plánu, který navrhuje jednotlivé oblasti financování, byl na konci roku 2025 zaslán do meziresortního připomínkového řízení. Vedle podpory renovací rodinných a bytových domů obsahuje i podporu výstavby dostupného nájemního bydlení.

Vzhledem k tomu, že významnou prioritou vlády vzešlé z voleb na podzim 2025 je zabránit zavedení systému povolenek ETS2 v České republice, není v současné době pravděpodobné, že by Sociálně-klimatický fond mohl začít projekty snižování energetické chudoby financovat. To ovšem znamená výpadek desítek miliard korun.

Aktuální plány Ministerstva životního prostředí počítají s přechodem podpory v programu Nová zelená úsporám z dotací na bezúročné úvěry, což pro nízkopříjmové domácnosti není vhodný model. Pozitivním prvkem je zachování bonusu pro nízkopříjmové v bytových domech - družstvo nebo společenství vlastníků může žádat bezúročný úvěr s bonusem na každou nízkopříjmovou domácnost. Dotace zůstává zachována také pro jednotlivá opatření v Nové zelené úsporám Light. Konkrétní nastavení programu bude ovšem zveřejněno až v květnu, segment domácností, pro které bude využitelný, zatím nelze odhadnout. Je ovšem prakticky jisté, že počet podpořených projektů výrazně poklesne, nepodaří-li se nahradit peníze z plánovaných výnosů systému ETS2.

Karel Polanecký působí více než 20 let jako energetický expert Hnutí DUHA. Zaměřuje se na témata obnovitelných zdrojů energie, energetických úspor, jaderné energetiky a snižování závislosti na uhlí.

02 |

**Cena emisí,
která se vrací
lidem**

Cena emisí, která se lidem vrací: Jak funguje systém ETS2?

Kristina Zindulková

Brát lidem peníze a pak jim je zase vracet není dobrý nápad. To je jeden z nejčastějších argumentů, který slyšíme v kontextu politiky obchodování s povolenkami, v jejímž rámci jsou v Evropě zpoplatňovány emise a výnosy z tohoto systému jsou využívány na klimatická nebo sociální opatření. Jak tento systém funguje a proč ve skutečnosti dává smysl?

Zatímco energetická krize způsobená útokem na Írán prudce zvyšuje ceny pohonných hmot a zemního plynu, na evropské úrovni se debatuje o pravidlech systému obchodování s povolenkami. Nový systém ETS2, který má začít fungovat v roce 2028 a pokrývá sektory silniční dopravy, budov a malého průmyslu, navazuje na funkční ETS1 týkající se převážně velké energetiky a průmyslu. Funkční? Cílem ETS je snižovat emise a tím řešit klimatickou změnu. Emise v rámci ETS1 klesly od roku 2005 (začátek systému) o polovinu, zatímco ostatní emise klesly ve stejném období pouze o pětinu.

Principem systému ETS2 je, že dodavatelé energií mají povinnost nakupovat povolenky za emise, které vznikají z jimi prodaných paliv. Tyto náklady přenesou na nakupující, tedy na domácnosti a firmy, které topí zemním plynem nebo uhlím a na spotřebitele pohonných hmot. ETS2 tak mírně zvyšuje ceny energií (např. při středním scénáři s cenou 55 eur za povolenku o 4 Kč za benzín a naftu, přibližně o 13 % u zemního plynu a o 30 % u uhlí) a tím motivuje domácnosti ke snížení spotřeby a k přechodu na bezemisní zdroje.

To je ta část "brát peníze lidem." Jak si to stát (nebo EU) může dovolit?

Skrze zpoplatnění uhlíku dává veřejná správa cenovku tomu, co trh jinak neřeší – tedy externalitám. Klimatická změna má významný vliv na přírodu, na kvalitu života lidí i na veřejné rozpočty, ale tyto dopady nejsou v ceně započítány. Ačkoli je těžké takovým věcem určit cenovku, skrze zvyšování cen se alespoň částečně negativní dopady promítají do ceny a ta pak odráží reálné náklady.

Na mírně vyšší ceny mohou domácnosti reagovat například pečlivějším nakládáním s energií, zateplením stropu nebo podlahy, utěsněním nebo výměnou oken, přechodem na tepelné čerpadlo nebo dokonce celkovou renovací. V případě dopravy pak snížením najetých vzdáleností, využíváním carpoolingu do zaměstnání, častějším využitím veřejné dopravy nebo dokonce využíváním elektromobilu (například prostřednictvím carsharingu).

To jsou chování, která má ETS2 podporovat. Je pravděpodobné, že samotné zvýšení ceny, navíc o tak nízké částky, nebude mít dalekosáhlý vliv, i když alespoň trochu narovná podmínky na trhu. Proto je zásadní i druhá část rovnice: "peníze zase vracet."

Vybrané prostředky lze totiž využít na podporu domácností, u ETS2 dokonce výnosy musí být využity ke klimatickým a sociálním účelům. To lze dělat dvěma způsoby: buď skrze investiční opatření, kdy stát podporuje investice do zlepšování stavu budov a dopravy, nebo prostřednictvím přímých kompenzací, tedy navýšením příjmů domácností, například skrze vyšší slevu na poplatníka nebo prostřednictvím dávkového systému. Ročně by Česko jen z ETS2 získalo kolem 30 mld. Kč (v závislosti na ceně povolenky) (PwC 2025).

Investiční opatření: modernizace budov a dopravy

Český bytový fond potřebuje zateplit jako sůl. Konečná spotřeba energie na vytápění jednoho metru čtverečního plochy je v Česku čtvrtá nejvyšší v Evropské unii (Eurostat 2024). Kvůli tomu jsou české domácnosti extrémně náchylné vůči energetickým krizím, jako vidíme právě teď u americko-izraelského útoku na Írán, nebo jakou byla energetická krize, která následovala po invazi Ruska na Ukrajinu. Hloubková renovace bytového fondu může v ČR přinést až 85 % úsporu primární energie (JRC 2020).

Investiční opatření ale nemají efekt pouze ve snižování emisí nebo ve zvyšování odolnosti Česka vůči geopolitickým šokům. Hlavní přínosy jsou prostší, ne však proto zanedbatelné – skrze zateplování, modernizaci budov a přechod na čistší paliva domácnostem klesají náklady na energie a zvyšuje se komfort bydlení.

Samotné kvalitní zateplení domu může snížit spotřebu energie, a tedy náklady na vytápění více než třikrát - z orientačních 98 tisíc Kč na rok na zhruba 32 tisíc Kč na rok (Fakta o klimatu 2025). O další třetinu (na 21 500 Kč ročně) mohou náklady dále klesat s náhradou kotle tepelným čerpadlem. I částečné zateplení, například stropu nebo střechy, může ušetřit až 20 % energie na vytápění (Sklenář 2025) a vyvážit tak náklady ETS2. Totéž platí pro bytové domy: studie renovace českého bytového domu došla k závěru, že kompletní zateplení budovy (včetně stěn, střechy, podlah a stropů) a výměna oken a dveří mohou v případě typického českého bytového domu (menší bytovka) vést ke výraznému snížení spotřeby energie. Ve zkoumané budově umožnila renovace 84% snížení průměrného koeficientu tepelné propustnosti obvodového pláště budovy a 63% snížení spotřeby energie (Dokoupilová et al. 2024).

BUDOVY + VYUŽITÍ ENERGIE V BUDOVÁCH

Nároky na vytápění u různých typů rodinného domu

Zhruba tři čtvrtiny energie využívané na vytápění budov v Česku se vyplývají tím, že teplo uniká skrze obálku domu do okolí. Tuto výslovnou energetickou (a emisní) náročnost budov zásadním způsobem snižuje jejich zateplení a také používání tepelných čerpadel. Obojí se vyplácí i finančně.

Podobné rozdíly v nárocích na vytápění jsou i u různých typů bytových domů a nerezidenčních budov. Stejná logika se uplatňuje i pro bytové domy, případně nebytové prostory. Chybějící nebo nedostatečné zateplení vede k plytvání energií potřebnou na vytápění, vysokým nákladům a emisím CO₂.

Nároky na vytápění ovlivňuje i teplota, na kterou se vytápí. S každým 1°C navíc roste spotřeba energie v průměru o 7 %.

Nároky na vytápění různých typů rodinného domu o velikosti 150 m²

	SPOTŘEBA ENERGIE NA VYTÁPĚNÍ ZA ROK	ORIENTAČNÍ PROVOZNÍ NÁKLADY ZA VYTÁPĚNÍ ROČNĚ	EMISE CO ₂ Z VYTÁPĚNÍ ROČNĚ
Starý nezateplený dům	44 MWh	98 000 Kč	8,8 tun
Dobře zateplený dům s plynovým kotlem	13 MWh	32 000 Kč	2,6 tun
Dobře zateplený dům s tepelným čerpadlem	3,8 MWh	21 500 Kč	1,1 tun
Nový pasivní dům s tepelným čerpadlem	0,7 MWh	7 000 Kč	0,2 tun

Kvalitní zateplení domu snižuje spotřebu energie, emise CO₂ a roční náklady na provoz více než 3x.

Nahrazení plynového kotle tepelným čerpadlem dále snižuje spotřebu energie a emise CO₂ cca 3x. Roční provozní náklady dále klesnou – asi o třetinu. Celková návratnost investice pak závisí na velikosti potřebných úprav a dlouhodobých cenách plynu a elektřiny.

Ze starého domu sice už renovací pasivní dům většinou nelze vytvořit, náklady tohoto typu domu jsou zde ale uviděny alespoň pro srovnání. K vytápění je potřeba asi ještě 5x méně tepla než u dobře zatepleného domu s tepelným čerpadlem. Spotřeba energie, emise CO₂ i provozní náklady na vytápění se v podstatě sbíží nula.

Zdroj dat: TSB-JKL, Porovnání nákladů na vytápění, teplotou-voda a elektřinou, kolenní a elektrická společnost

Zdroj: Fakta o klimatu

Nejde ale jen o peníze. Každý pátý Čech je vystaven nebezpečím spojeným s vnitřním klimatem, jako je vlhkost a plíseň, nadměrný hluk, chlad nebo nedostatek denního světla. V domě s prosakující střechou, vlhkými stěnami nebo hnilobou žije každé desáté dítě v Česku ([Healthy Homes Barometer 2022, RAND 2019](#)). Přitom pokud domácnost žije ve vlhkém prostředí, má v Česku o třetinu vyšší šanci na špatné zdraví, domácnosti také reportují špatné zdraví dvakrát častěji, pokud si nemohou dovolit dostatečně vytápět byt ([Healthy Homes Barometer 2017](#)). Energetické renovace tak snižují vlhkost a množství plísní v interiéru a zlepšují tepelný komfort i celkové zdraví obyvatel ([Fisk a kol., 2020](#)). Nakonec renovace, a přirozeně i výstavba nízkoenergetických domů pomáhá řešit problém nedostupnosti bydlení.

Zatímco se s vysokými cenami roste i naléhavost zkvalitňování bytového fondu, v české politice vidíme spíše opačný směr: škrtnání výdajů na Novou zelenou úsporám nebo rušení oddělení Sociálně klimatického fondu na Ministerstvu životního prostředí, které se staralo o využití prostředků ETS2 na pomoc zasaženým skupinám. V době napjatých rozpočtů nemůžeme doufat v lepší zdroje financování, než je právě ETS.

Přímá podpora: část pro všechny, část pro nejzranitelnější

Jakkoliv výnosy ETS2 mohou pomoci modernizaci, nesmíme zapomenout na krátkodobé dopady. Renovace budov se totiž nestane přes noc, a některé domácnosti se pro ni navíc nemohou jen tak rozhodnout – jde zejména o domácnosti v nájmu, kde o renovacích rozhoduje majitel, přestože za energie platí nájemníci. Pak také o domácnosti, které nedosáhnou na státní podporu nebo nemají k realizaci renovace potřebný čas či potřebné schopnosti. Tyto domácnosti pak mají menší manévrovací prostor pro reakci na ETS2.

Tomu mohou pomoci přímé kompenzace – jednoduše finanční prostředky, které domácnost dostane na ruku. Důležité je, aby kompenzace nebyly vázány na spotřebu energie, tedy aby domácnost s vyšší spotřebou nezískala více peněz. Tím se zachová motivace ke snižování spotřeby a domácnost zároveň získá dodatečný příjem.

Stát může těmito kompenzacemi pomoci nízkopříjmovým domácnostem a zároveň řešit energetickou chudobu – například skrze zvyšování energetického paušálu v superdávce. Pokud by nejzranitelnější domácnosti dostaly v průměru 650 Kč navíc měsíčně, stát by na tom utratil jen 1,5 mld. ročně ([Baudyšová et al. 2026](#)). K přímé podpoře dalších skupin lze využít například zvýšení slevy na poplatníka: 100 Kč měsíčně navíc na osobu by stálo rozpočet 6 mld. Kč ročně. Taková opatření zároveň narovnávají regresivitu ETS2, přičemž ale stále ponechávají dostatek financí na dlouhodobá opatření.

Výsledek? Mírné zvýšení cen energií skrze ETS2 vytváří motivaci ke snižování spotřeby energie. Výnosy ze systému pak slouží třem účelům. Zaprvé, umožňují domácnostem, firmám nebo obcím investovat do modernizace budov a dopravy, takže se lidem snižují účty za energie, zvyšuje se komfort a kvalita bydlení a domácnosti jsou odolnější vůči výrazným a nekontrolovatelným cenovým šokům přicházejícím s každou geopolitickou krizí. Zadruhé, umožňují státu využít peníze ke krátkodobé přímé podpoře domácností – ať už plošnou formou zvyšování slevy na poplatníka, nebo cílenou formou zvyšování energetického paušálu v superdávce; stát zachovává motivační charakter ETS2, aniž by ohrožoval příjmy domácností.

Zatřetí výnosy umožňují státu řešit energetickou chudobu. Ta v Česku existuje bez ohledu na ETS2, a to kvůli vysoké energetické náročnosti bydlení v kombinaci s nízkými příjmy domácností. Lze ji řešit jak podporou investic pro zranitelné domácnosti v kombinaci s poradenstvím a organizační podporou, tak i krátkodobou podporou příjmů skrze dávkový systém.

Shrnuto a podtrženo: skrze ETS2 může mít Česko politiku, která motivuje k přírodě šetrnějším řešením, a zároveň vybere přibližně 30 mld. ročně. Z těchto prostředků lze následně řešit jak energetickou chudobu, tak podporu modernizaci budov a dopravy. Skrze investiční opatření v kombinaci s přímými kompenzacemi může ETS2 přinášet výhody, které nejsou vykoupeny negativními dopady.

Kristina Zindulková je analytičkou a členkou Klimatýmu Asociace pro mezinárodní otázky (AMO). Zabývá se otázkou, jak dekarbonizovat českou ekonomiku bez negativních sociálních a ekonomických dopadů.

03 |

**Komunitní
energetika a
snižování
nákladů za
energie**

Komunitní energetika posiluje komunity a snižuje náklady za energie. Zaslouží si podporu

Radek Kubala

Komunitní energetika se v Evropě stává odpovědí na rostoucí ceny energií, klimatickou krizi i systémové nerovnosti. Jak vypadá v praxi, jaké přináší ekonomické, sociální i environmentální přínosy a proč se v některých zemích stává běžnou součástí energetické politiky, zatímco v Česku její rozvoj stále naráží na překážky?

Svět prochází hned několika krizemi, které se navzájem ovlivňují. V důsledku válek a konfliktů rozpoutaných světovými mocnostmi v posledních letech několikrát výrazně vzrostly ceny fosilních paliv a s nimi i životní náklady nás všech. Při takových krizích zároveň můžeme sledovat, že majitelé velkých energetických firem zaznamenávají rekordní zisky, na které se skládáme všichni skrze vysoké ceny elektřiny a tepla. Ukazuje se, že vlastnictví je v energetice jedním z klíčových aspektů, který určuje, kdo na podobných krizích vydělává a kdo prodělává. Změnit tento nespravedlivý nepoměr se snaží koncept komunitní energetiky, který se šíří po celém světě.

Mezi lety 2022 a 2023, kdy ceny energií vlivem vysokých cen plynu výrazně vzrostly, se v České republice zvýšil počet lidí žijících v energetické chudobě o padesát procent. Jde o lidi, kteří si nemohou dovolit vytápět byt či dům na přiměřenou teplotu, aniž by museli omezit jiné základní potřeby. [Studie Ostravské univerzity](#) a iniciativy Za bydlení předpokládá, že v roce 2023 těmito problémy trpí až 1,3 milionu lidí, tedy 12 procent populace České republiky.

Ve stejném období však energetické firmy zaznamenaly rekordní zisky. Stačí se podívat na výsledky českých energetických gigantů. Jak ukazuje analýza organizací Re-set a Centrum pro dopravu a energetiku nazvaná Velká energetická loupež, největší tuzemská firma ČEZ zvýšila v roce 2022 svůj zisk o 86 miliard korun oproti předešlému roku, firma EPH Daniela Křetínského o 77 miliard, a následující rok o dalších 67 miliard. Pavel Tykač prostřednictvím své firmy Sev.en Energy v těchto letech zdvojnásobil svůj majetek. „Všichni trochu zchudneme,“ říkal na počátku energetické krize Petr Fiala. Nebyla to pravda. Obranou před cenovými šoky v důsledku válek mohou být obnovitelné zdroje, které v současnosti vyrábějí nejlevnější elektřinu na trhu.

Při přechodu na čistou energii bez změny vlastnických poměrů však hrozí, že i na obnovitelných zdrojích budou vydělávat majitelé velkých energetických společností. Lékem na tuto nespravedlnost může být komunitní energetika. Ta vypadá v praxi tak, že si jednotlivé domácnosti, obce nebo firmy vyrábí vlastní energii z obnovitelných zdrojů a navzájem si ji sdílí.

Může se jednat například o jeden dům, který si vyrábí skrze fotovoltaické panely vlastní energii a přebytky pak posílá dalším domácnostem. Stejně tak může obec nebo firma vyrábět elektřinu na svých budovách a tu pak sdílet lidem, kteří žijí v okolí. Konkrétně obec nebo firma posílají energii do sítě a operátor stejné množství elektřiny připočte domácnostem zapojeným do komunity. Modelů komunitní energetiky může být mnoho, několik věcí však mají společných.

Tyto projekty snižují lidem v nich zapojených náklady na energie, mimo jiné proto, že za elektřinu ze systému komunitní energetiky neplatí dodavateli z velké energetické společnosti a platí pouze distribuční poplatek. Lidé zapojení v energetických komunitách tak mají stabilnější a předvídatelnější cenu elektřiny. Mezi další nesporné výhody patří posílení lokálních vazeb a vztahů mezi lidmi. Peníze z výroby energie v tomto modelu navíc zůstávají v lokalitě, protože si je lidé sdílející energii posílají navzájem prostřednictvím předem domluveného tzv. alokačního klíče, a neposílají je velkým energetickým korporacím, jejichž majitelé často daní zisky v daňových skrýších. Peníze z výroby energie tak neslouží jen několika jednotlivcům k nákupu luxusních nemovitostí, ale obyčejným lidem například k opravám domů nebo rozvoji lokální ekonomiky.

Dále tyto projekty pomáhají snižovat emise skleníkových plynů a znečištění ovzduší. Snižují totiž naši závislost na fosilních palivech, jejichž spalování vypouští do ovzduší škodlivé látky poškozující naše plíce i skleníkové plyny, které oteplují planetu. V kombinaci s dalšími sociálními politikami zaměřenými na pomoc lidem ohroženým chudobou může decentralizovaná energetika přispívat ke snižování energetické chudoby a rozvoji regionů. Nespornou geopolitickou výhodou pak je snižování závislosti na dovozu fosilních paliv z autoritářských zemí.

Příklady úspěšných energetických komunit

V Evropě existuje hned několik příkladů úspěšných energetických komunit, které už několik let snižují své náklady na energii a zapojují do fungování energetiky široké skupiny lidí, kteří dříve byli pouze pasivními příjemci elektřiny od velkých firem. Podobnou roli plní v Rakousku iniciativa Robin Powerhood, která odebírá přebytky solární energie vyráběné na střeších firem a poskytuje je zdarma lidem v sociální nouzi. Ve španělském Katalánsku zase vzniklo zdola družstvo Som Energia, ve kterém desítky tisíc lidí společně investují do obnovitelných zdrojů a zároveň od něj odebírají čistou a levnou energii. V Nizozemsku pak najdeme městskou iniciativu Amsterdam Energy Cooperative, ve Spojeném království například Repowering London. Podobná energetická družstva však existují i v dalších zemích.

Dalším příkladem může být energetické družstvo ve městě Taucha ležícím nedaleko německého Lipska, v němž tamní obecní bazén využívá čistou energii z elektrárny postavené energetickým družstvem. Jedná se o úspěšný příklad spolupráce municipality a občanské iniciativy, takzvané public-commons-partnership.

U našich západních sousedů najdeme i příklad města Wolfhagen ležícího v Hesensku, které v roce 2003 odkoupilo svou distribuční síť od velké energetické firmy E.ON a postupně vybuodovalo vlastní kombinaci větrných, solárních a bioplynových zdrojů. Dnes pokrývá kompletní spotřebu elektřiny tamních domácností a přebytky prodává okolním obcím. Zásadním aspektem celého projektu však je, že lidé žijící ve Wolfhagenu vlastní prostřednictvím družstva část městské energetické společnosti, a tudíž rozhodují o využívání zisků. Není překvapivé, že ty končí v místních službách, školách nebo lokální infrastruktuře. Problémem komunitní energetiky v České republice je mimo jiné fakt, že lidé vyrábějící si elektřinu zadarmo skrze fotovoltaické panely platí poplatky za distribuci firmě ČEZ Distribuce.

Ve Švédsku je poměrně rozšířený systém bytových družstev, která společně investují do sdílení obnovitelné energie v rámci domu či bloku. V Dánsku, které systematicky podporuje komunitní energetiku, rozvíjejí podobné projekty kromě obcí a družstev také univerzity nebo nemocnice. Nedaleko dánské Kodaně navíc funguje projekt velkého větrného parku Middelgrunden ležícího na moři, který z poloviny vlastní družstvo, ve kterém je zapojeno osm tisíc lidí žijících v okolí. Tento projekt ukazuje, že i velké energetické projekty je možné realizovat alespoň částečně se zapojením obyčejných lidí.

Lze tak vidět, že ve státech, které se alespoň v omezené míře pustily do dekarbonizace energetiky, vznikají jako houby po dešti komunitní projekty, které pomáhají lidem snižovat závislost na velkých energetických firmách. Jak vyplývá z výše popsaných příkladů, úspěšné projekty můžou být modelovány různými způsoby podle potřeb místních lidí a mohou být různě velké. Klíčová je u nich hlavně podpora státu, který by vzniku energetických komunit neměl překážet.

Do tohoto rozjíždějího se vlaku se postupně přidává i Česká republika, kde novela energetického zákona Lex OZE II v roce 2024 umožnila sdílení energie mezi domácnostmi. Na konci roku 2025 bylo do modelu sdílení energie zapojeno přibližně 30 tisíc uživatelů a uživatelek. Podle analýz Hnutí DUHA by při správné kombinaci různých podpůrných opatření mohla komunitní energetika v budoucnu pokrýt až osmdesát procent veškeré spotřeby energie. Právě tato organizace založila energetické družstvo Hnutí DUHA, jeden z prvních větších projektů sdílení elektřiny v tuzemsku, v němž mohou lidé investovat do obnovitelných zdrojů a sdílet čistou energii.

Jedním z pilotních projektů energetické komunity vyrůstající zdola je pak spolek SK Žárovka Děčín, ve kterém se několik domácností rozhodlo sdílet energii vyrobenou skrze solární panely na střeše rodinného domu jedné z rodin zapojených do spolku. Žárovka se cíleně snaží zapojit lidi, pro které je většina běžných projektů obnovitelné energetiky nedostupná, ať už z důvodu nedostatku peněz nebo proto, že nevládní žádný dům. Příběh vzniku této energetické komunity zachycuje brožura organizace Re-set s názvem Jak na komunitní energetiku pro všechny: Příběh budování energetické komunity v Ústeckém kraji.

Jak politicky podpořit demokratizaci energetiky

Není divu, že ve státech s největším množstvím energetických komunit existuje také legislativa, která tyto formy vlastnictví v energetice cíleně podporuje. Například Dánsko zavedlo u nových větrných projektů povinnost nabídnout dvacet procent podílu místním obyvatelům, což snižuje lokální odpor vůči takovým projektům, jehož nárůst můžeme pozorovat i v České republice. Skandinávské státy obecně zvýhodňují energetická družstva a komunitní projekty prostřednictvím nižších daní a poplatků pro malé výrobce elektřiny, ale také legislativou umožňující jednoduché založení komunitních projektů bez zbytečné byrokracie.

V Německu se vydali cestou takzvaných feed-in tarifů, kdy stát garantuje výkupní ceny pro energii z obnovitelných zdrojů, což podobným menším projektům pomáhá snižovat investiční riziko. Nizozemsko má zase nastavené dotační programy přímo pro energetické komunity a podobně jako skandinávské země poskytuje i daňové úlevy pro tento typ projektů. Všechny tyto státy zároveň poskytují poradenství obcím i konkrétním projektům. Český stát má tak k dispozici spoustu inspirace, kterou může pro podporu energetických komunit využít.

I přes umožnění sdílení energie však v České republice podobné projekty stále naráží na řadu právních i finančních překážek. Nabízí se proto začít přenastavením systému dotací pro fotovoltaiku tak, aby zvýhodňovaly komunitní projekty ve společném vlastnictví. Aby z nich jako dosud neprofitovali pouze majitelé nemovitostí a střechních fotovoltaik ze střední třídy, ale aby na ně dosáhly i nízkopříjmové domácnosti a lidé žijící v nájmu. Lze také upravit sazby distribučních poplatků tak, aby zvýhodňovaly lokální spotřebu energie, například formou slevy na sdílení energie v sousedství nebo v rámci jedné obce.

Obecně je pak nutné, aby český stát zahrnul komunitní energetiku do svých strategických úvah, a to jak energetických, tak sociálních i ekonomických. V ideálním případě by se pak stala součástí balíčku legislativních změn, které by kromě komunitní energetiky podporovaly i podobné principy společného vlastnictví v sektoru bydlení, produkce potravin či výrobních družstev. Kromě řešení energetické chudoby a ukončení závislosti na fosilních palivech bychom tak mohli jedním vrzem přispět i k řešení bytové krize či obecně vysokých nákladů na život. K realizaci takové politiky prospěšné všem kromě jednoho procenta nejbohatších však v současné České republice chybí politická síla schopná tyto změny prosadit.

Radek Kubala se dlouhodobě angažuje v hnutí za klimatickou spravedlnost, patří k zakladatelům hnutí Limity jsme my a v současnosti pracuje jako výzkumník organizace Re-Set.

04 |

Proč za
energetickou
krizí neplatí
znečišťovatelé
?

Proč za energetickou krizi neplatí znečišťovatelé?

Ondřej Kolínský

Energetická krize znovu ukázala paradox dnešní ekonomiky: zatímco velké firmy vykazují rekordní zisky, rostoucí náklady nesou především domácnosti. Proč princip „znečišťovatel platí“ v praxi selhává? Jak funguje inflace prodávajících a jaké nástroje – od regulace po veřejné investice – mohou tuto nerovnováhu napravit?

Sotva jsme se vzpamatovali ze souběhu krizí souvisejících s pandemií covidem a invazí na Ukrajinu, už je tu další ilegální invaze a s ní nová série ekonomických dopadů po celé planetě. Pozoruhodné je, že na tyto krize zásadně nedoplácejí aktéři, kteří je způsobují nebo přizívají, ale zejména chudší domácnosti. Makroekonomický a geopolitický rozbor by nás neměl utvrzovat v tom, že to tak být musí, ale nabídnout cestu ven z této pasti. Klimatická krize nadále zrychluje a svět se nestává bezpečnějším místem, takže je třeba kromě okamžité reakce přemýšlet i nad středně- a dlouhodobým výhledem, jak s krizí naložíme.

Ceny nafty překračují hranici 50 korun za litr, benzin se jí blíží. V meziročním srovnání zdražila nafta o 13,68 a benzin o 6,70 koruny na litr. Podívejme se ale nejprve na současné porozumění energetické krizi po invazi na Ukrajinu v roce 2022, protože mezi oběma událostmi mohou být silné paralely. Svět se konečně vzpamatoval z covidové krize, na kterou se nabalila série dalších potíží – socioekonomické dopady zejména v chudších státech a perifernějších krajích, nedůvěra v politiku, rozmach alternativních výkladů reality a úspěch krajně pravicových stran. Do toho začaly přicházet velké klimatické katastrofy (požáry v Kalifornii, povodně v Pákistánu a Indii, sucha v Evropě).

Závislost na elektrické energii a plynu se nejen týká všech, ale navíc je strukturální, tedy promítající se v různé míře do veškerého zboží a služeb kvůli infrastruktuře průmyslu a služeb. Zateplit dům nebo přebudovat topení lze ve vlastním domě, ale v bytě je změna náročnější a určitě ji nelze zvládnout rychleji než v řádu měsíců. Vyšší ceny je potom třeba přijmout, protože možnosti náhrady jsou omezené a pomalé.

Energetický trh je velmi koncentrovaný a je proto v rámci něj snazší při podobném šoku zvyšovat ceny. S tím souvisí jednak finanční spekulace s komoditami, do které se okamžitě promítne každá zpráva související se zdroji, dodávkami nebo konflikty. Pak je zde ale problém i tzv. inflace prodávajících (seller's inflation), která umožňuje energetickým firmám promítnout své vyšší vstupy do ceny a uchránit tak svoji marži. To je možné právě díky strukturální závislosti, kdy neexistuje krátkodobá alternativa, jak se bez elektřiny nebo plynu obejít. To platí jak pro domácnosti, tak pro firmy, takže drahá energie postupně zvyšuje ceny ostatní domácí produkce. Zachování marže při rostoucí ceně znamená růst zisků, a energetické firmy v těchto letech skutečně zaznamenaly rekordní zisky.

Jak se náklady krize přelévají na domácnosti

Inflace prodávajících znamená, že skrze ceny energií postupně zdraží všechno ostatní a až v poslední řadě dojde na vyšší mzdy. Až v roce 2026 dosáhly tuzemské reálné mzdy předcovidové úrovně konce roku 2019, mezitím veškerý růst přebila inflace, takže lidé závislí na mzdách celou první polovinu dvacátých let chudli.

Co se stalo s principem znečišťovatel platí? Proč za energetickou krizi nezaplatili právě oni? Technicky vzato, zaplatili. Princip znečišťovatel platí se totiž promítá na koncové uživatele - "znečišťovatel" zde tedy neznamená Pavel Tykač a jeho firmy, ale vaše babička (a dalších deset milionů lidí), která má doma centrální topení a jejíž televizi pohání elektrina z hnědého uhlí. Ano, jde o stejný princip jako inflace prodávajících - trh zde pomáhá velkým firmám přenést vyšší cenu svých vstupů na koncové uživatele a potažmo celý zbytek ekonomiky. Mechanismus zdražování jako odrazování od spotřeby emisně náročného zboží a služeb opět naráží na omezené alternativy koncových uživatelů v krátkodobém horizontu.

Mezi inflací a klimatickou politikou probíhá i samostatná mezihra. Rekordně drahé povolenky pohybující se v letech 2022-23 až kolem sto eur za tunu CO2 nebyly klíčovým faktorem zdražení, ale k cenám energie přispěly. Nemělo by nás to překvapovat, protože zvyšování cen je hlavním mechanismem, jak povolenka dosahuje snižování emisí. Problém ovšem je, že oproti hladkým grafům emisí postupně klesajících a protínajících do roku 2050 nulu je realita mnohem skokovější. Zdražení tak přichází v momentech paniky trhů (a paniky ve skutečném světě), kdy je zpravidla nejnevhodnější chvíle na konverzaci o dopadech změny klimatu, protože domácnosti bez rezerv se rychle propadají do chudoby.

Na jedné straně tak máme šoky způsobené katastrofami v reálném světě, které klimatické politiky zaměřené na ceny ještě prohlubují, na druhé straně nutně pomalou reakci koncových spotřebitelů na tyto situace.

Přirozeným výsledkem je poptávka po zrušení nebo aspoň pozastavení klimatických politik v časech krize a vysokých cen. To se sice zatím nestalo, protože jiné státy unie systém ETS rušit nechtějí, ale tuzemský odpor k systému, dále rozdmýhávaný vládními stranami, neslibuje příznivou budoucnost.

Jak reagovat: regulace, mimořádné zdanění a dlouhodobá transformace

Vraťme se ale zpět k současnosti a drahým pohonným hmotám - pomáhají nám lekce z předchozí energetické krize hledat řešení, jak reagovat na skokový růst cen ropy, jak zabránit inflaci a jak nerezignovat na klimatické cíle navzdory polykrizi a sociálním dopadům?

Prvním krokem je brzdit inflaci, a to ne nutně obvyklými makroekonomickými doporučeními. Ta totiž stojí na předpokladu nadbytku peněžní zásoby, který je považován za tradiční příčinu inflace. Pokud stojíme před problémem inflace prodávajících, pak je třeba lepšího dozoru nad sektory, o které se jedná (v tomto případě dovoz a zpracování ropy, prodej paliv), omezení spekulace s komoditami, zastropování marží, o němž mluví premiér Babiš, a v krajním případě i zastropování cen, které může brzdit sebenaplňující očekávání zdražování.

04 | Proč za energetickou krizi neplatí znečišťovatelé?

Střednědobě se vrací na stůl otázka zdanění mimořádných zisků. Toto opatření otestovala EU už v energetické krizi a díky odlišným postupům v různých zemích i díky nové [studii](#) Greenpeace máme k dispozici celou řadu dat. Česká verze zdanění mimořádných zisků příliš úspěšná nebyla, protože byla nejprve odložena až na rok 2023, kdy už první vlna krize pominula. Následně naprostou většinu vybraných peněz zaplatil polostátní ČEZ, ostatním firmám se podařilo většinu mimořádných zisků vykázat v zahraničí bez podobné daně. Toto opatření dává smysl jako odpověď na krizi, kdy firmy bez zásluh vydělávají na vnějším šoku, ale otevírá se otázka, jestli v sektorech, které je dlouhodobě třeba utlumovat, jakým těžba a spalování fosilních paliv je, nepomůže právě utlumit zisky a s nimi zájem investorů a manévrovací prostor firem samotných. Tím by se totiž konečně naplnil princip znečišťovatel platí, protože nechat zaplatit koncové spotřebitele se neukazuje jako nejúčinnější cesta.

Nejtěžší otázka je pak dlouhodobá reakce, tedy jak v čím dál křehčím a znesvářenějším světě úspěšně transformovat ekonomiku a společnost směrem k udržitelnosti. Tržní politiky dekarbonizace ukazují své nedostatky, jak stále větší část voličstva vhánějí do náruče krajní pravice, která se ani neobtěžuje vzít změnu klimatu na vědomí. Klíčem musí být naopak umožnit naplňování základních potřeb (jídlo, mobilita, bydlení, teplo) nízkouhlíkově. To znamená veřejné investice do rozsáhlých infrastruktur, které nabídnou alternativu k soukromému sektoru, který v dlouhodobém výhledu i v reakci na šoky opakovaně selhává. Může to být obecní bydlení, veřejně nebo komunitně vlastněné obnovitelné zdroje energie, veřejná a poptávková doprava, struktura cen motivující ke sdílení energií a nabízející velmi levné zdroje pro domácnosti s nízkou spotřebou a naopak velmi drahé pro velké spotřebitele.

V důsledku se ve všech těchto případech jedná o bezpečnostní politiky, protože zvyšují společenskou odolnost, která se ukazuje jako zásadní veličina v každém šoku nebo dlouhodobější krizi. Ve chvíli, kdy přímo u nás udeří klimatická pohroma nebo se nás rozhodne napadnout nějaká zneuznaná velmoc, budeme odolávat díky schopnosti nenechat celé segmenty populace propadnout do chudoby. Princip znečišťovatel platí totiž nemíří jen na ekonomii dekarbonizace, ale právě na důvěru ve spravedlivou společnost, kterou současné krize výrazně nabourávají.

Ondřej Kolínský je analytikem a členem Klimatýmu Asociace pro mezinárodní otázky (AMO). Zaměřuje se především na regionální a sociální rozměr energetické transformace a téma nerůstu.

Summary

From Crisis to Resilience: Climate Measures for a Just Future in Czechia

This publication builds on the conference Plan for a Safe and Sustainable Czechia, held in June 2025 by the Center for Transport and Energy (CDE) and the Association for International Affairs (AMO), which explored the links between decarbonization, security, and social resilience.

A 2024 CAN Europe study, co-authored by CDE, shows that faster decarbonization can deliver broad economic and social benefits beyond emissions reduction. As Europe faces interconnected challenges—from geopolitical tensions to competitiveness and disinformation—climate action remains essential, particularly given its links to energy independence, security, and quality of life.

The publication examines how Czech climate policy can address structural societal challenges, highlighting policy tools that respond to overlapping crises while supporting vulnerable households and strengthening overall societal resilience.

In the opening article, **Karel Polanecký** argues that energy renovation program *Nová zelená úsporám (New Green Savings)* with targeted support for low-income households has proven effective in reducing energy poverty and should remain a central policy tool funded through pollution pricing. However, planned shifts toward loan-based financing and the likely loss of ETS2-related funding risk undermining this progress, particularly for the most vulnerable households and owners of family homes.

Kristina Zindulková explains the ETS2 system in further depth, presenting it as a rational policy tool that internalizes the real costs of emissions by slightly increasing energy prices while generating substantial revenues. When these revenues are reinvested into building renovations, transport modernization, and targeted financial support, the system can both drive decarbonization and reduce energy poverty without harming households.

In his text, **Radek Kubala** highlights community energy as a more equitable and resilient energy model by enabling households and local actors to produce and share renewable energy, thereby reducing costs, emissions, and dependence on large energy companies. However, despite its proven social and economic benefits across Europe, its development in the Czech Republic is held back by regulatory and financial barriers, highlighting the need for stronger state support.

Last but not least, **Ondřej Kolínský** addresses the “polluter pays” principle. He argues that it fails in practice because rising energy costs are passed on to households, while concentrated energy markets enable firms to preserve profits through seller-driven inflation. He suggests that correcting this imbalance requires stronger regulation, windfall taxation, and large-scale public investment to ensure a fair and socially sustainable low-carbon transition.

Z krize k odolnosti: Klimatická opatření pro spravedlivou budoucnost Česka

Vydalo: Centrum pro dopravu a energetiku, z.s.

Březen 2026

Hlavní editor: Štěpán Vízí

Pomocné editace a korektury: Zuzana Gruberová, Alžběta Jurčová

Autorstvo: Ondřej Kolínský, Radek Kuřala, Karel Polanecký, Kristina Zindulková

Grafická úprava: podle šablony Lucie Rímákové zpracovala Zuzana Gruberová

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Climate Action,
Nature Conservation and Nuclear Safety

European
Climate Initiative
EUKI

on the basis of a decision
by the German Bundestag

This project is part of the European Climate Initiative (EUKI), of the German Federal Ministry for the Environment, Climate Action, Nature Conservation and Nuclear Safety (BMUKN). The opinions put forward in this publication are the sole responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the German Federal Ministry for the Environment, Climate Action, Nature Conservation and Nuclear Safety (BMUKN).

Centrum pro dopravu a energetiku již více než dvacet let přináší expertní pohled na energetickou transformaci ohleduplnou k lidem i klimatu. Prosazuje ambiciózní a spravedlivou klimatickou politiku. Monitoruje využívání veřejných financí. Spolupracuje s veřejnou správou, byznysem i akademickou sférou. Usiluje o klimaticky neutrální svět.